

Запотоцький Андрій Петрович, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОКУМЕНТИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Сліди розкрадань, попри всі вжиті розкрадачами заходи з маскування та приховання останніх, неодмінно залишаються як на етапі підготовки, так і на етапі вчинення та приховування злочинних операцій.

Матеріальні сліди привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва містяться передусім у документах. Це зумовлено тим, що в межах злочинної діяльності суб'єкти злочину, передбаченого ст. 191 Кримінального кодексу України, виконуючи покладені на них службові обов'язки (однак з метою вчинення привласнення, розтрата чи заволодіння коштами або майном), здійснюють низку операцій господарського, фінансового та нормотворчого характеру. Кожна така операція підлягає обов'язковій реєстрації, яка, відповідно, здійснюється шляхом складення різних документів, що є найпоширенішими джерелами доказів. Однак, усвідомлюючи протизаконність власних дій, злочинці паралельно вживають заходів з метою приховування незаконних діянь.

До документів – джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо фактів привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва належать такі, що підтверджують: 1) здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій; 2) здійснення фінансових операцій, у тому числі з отримання та розподілу коштів (як державних так і приватних осіб); 3) покладення тих чи інших зобов'язань між замовником та виконавцем стосовно виконання конкретного обсягу робіт.

Залежно від категорії суб'єкта, у віданні якого знаходяться чи зберігаються вищевказані документи, їх можна відповідним чином класифікувати.

1. Документи юридичної особи (суб'єкта підприємницької діяльності, установи, організації, фірми, товариства тощо), які пов'язані з учиненням привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва. Такими документами можуть бути:

а) установчі та реєстраційні документи, наприклад, протоколи, статут, положення, свідоцтва про реєстрацію юридичної особи, інші правовстановлюючі документи, які надають дозвіл на виконання суб'єктом певного виду діяльності в галузі будівництва;

б) організаційно-управлінські документи, що підтверджують повноваження винних осіб (наказ, відповідно до якого особа прийнята на посаду керівника; протоколи загальних зборів, яким затверджено керівника; свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи; розпорядження посадових осіб про призначення особи на керівну посаду; функціональні обов'язки; довідки про місце роботи та займану посаду; посадова інструкція; організаційна документація тощо);

в) документи бухгалтерського обліку та звітності, наприклад, платіжні доручення, видаткові касові ордери, таблиці обліку робочого часу;

г) інші документи, що перебувають в обігу та на обліку установи, зокрема акти внутрішніх ревізій, перевірок, контрольних звірок тощо;

д) документи цивільно-правового характеру, наприклад, акти виконаних робіт, акти прийому-здачі матеріальних цінностей, товарні накладні.

2. Документи установ, підприємств, організацій, фізичних осіб, що мають право володіти чи розпоряджатися коштами. Залежно від обставин, останніми можуть бути як державні установи (наприклад, структурні підрозділи апарату державної казначейської служби України), так і приватні установи чи фізичні особи (документи, наявні в Реєстрі бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів; розрахунково-платіжні відомості; платіжні трансакції; платіжні доручення; договори про пайову участь із зазначенням фінансових зобов'язань особи, яка вкладає кошти та особи, що їх приймає та додатки до них).

3. Документи органів, уповноважених на здійснення контрольних і контрольно-ревізійних функцій, наприклад, акти ревізії фінансово-господарської діяльності об'єкта, акти проведення контрольних обмірів, акти позапланових документальних перевірок та зустрічних звірок.

Документи, пов'язані з привласненням, розратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва, умовно також можна розділити на дійсні та підроблені. Останні використовують для привласнення коштів, їх подальшої розтрата, заволодіння майновими цінностями та їх подальшого використання у особистих цілях. Найчастіше підробляють акти приймання виконаних робіт (типова форма № КБ2-в), довідки про вартість виконаних робіт (типова форма № КБ-3), до яких вносять завідомо неправдиві відомості щодо вартості й об'єму виконаних робіт, вартості будівельних матеріалів і готових будівельних конструкцій тощо.

Виявлення та фіксація слідів злочинів потребує детального ознайомлення з подальшим вивченням і дослідженням документів суб'єктів, що є замовником проведення будівельних/ремонтних робіт та інших суб'єктів будівельної галузі, котрі надають різні послуги, щодо їх фінансово-господарської діяльності. У межах цієї роботи необхідно перевіряти всі наявні документи, на підставі яких відбуваються фінансово-господарські операції, у тому числі операції з отримання бюджетних коштів призначених на проведення будівельних/ремонтних робіт. Окрім того, необхідно детально вивчати кошториси, звіти, які підтверджують рух грошових коштів та матеріальних цінностей на об'єкті проведення будівельних робіт.

Доцільно під час розкриття та розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва першочергово вивчати такі документи:

1) фінансово-звітні документи (наприклад, виписки з особових рахунків, роздруківки банківських операцій, платіжні доручення, за якими перераховують грошові кошти за виконані роботи, тощо);

2) документи, що відображають результати внутрішніх і зовнішніх перевірок, у тому числі незалежних контролюючих органів (наприклад, результати внутрішнього аудиту (готується висновок аудиторського звіту за результатами внутрішнього аудиту окремих питань фінансово-господарської діяльності установи, організації тощо); акти ревізії фінансово-господарської діяльності об'єкта де вчинено злочин; матеріали результатів зустрічних звірок; дефектний акт, відповідно до якого встановлюють обсяги виконання будівельних робіт на об'єкті ремонту або реконструкції тощо);

3) цивільно-правові договори на виконання певного обсягу будівельних/ремонтних робіт (наприклад, договори підряду, акт прийому виконаних будівельних робіт (форми КБ-2В), акти виконаних робіт, зокрема документи від покупців; договори з постачальниками, покупцями та іншими контрагентами тощо).

Загалом документи є надзвичайно важливим процесуальним джерелом доказів учинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва. Останні набувають ознак речових доказів у разі їх використання як знаряддя чи засобу вчинення злочину, зберігають на собі його сліди або містять інші відомості, що мають доказове значення в межах кримінального провадження.